

УДК 811.161

Ірина Кухарчук

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАННЯ**

У статті висвітлено проблему організації індивідуальної роботи студентів з української мови (за професійним спрямуванням) відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання. Відзначено, що у зв'язку із запровадженням у вищій школі кредитно-модульної системи необхідно звернути особливу увагу на індивідуальну роботу студентів. У статті подано типи індивідуально-дослідних завдань зі змістових модулів курсу, аналізуються особливості засвоєння студентами навчального матеріалу, відповідність умінь і навичок меті та завданням курсу.

***Ключові слова:** кредитно-модульна система навчання, індивідуальна робота студентів, індивідуально-дослідні завдання, професійне мовлення студентів.*

Одним із основних аспектів інтеграції України до європейського освітнього простору є запровадження у вищій школі кредитно-модульної системи організації навчального процесу на засадах ECTS (Європейської кредитно-трансферної системи), що спрямована на розроблення відповідної технології організації навчального процесу та адаптацію системи підготовки фахівців в університеті до вимог Болонського процесу.

Реформування освіти в Україні в умовах євроінтеграційних процесів зумовлюють зміни до підготовки спеціалістів. Визначальними для формування професійної майстерності та конкурентноздатності сучасного фахівця є «рівень володіння фаховою метамовою (терміносистемами, фразеологією, композиційно-жанровими формами текстотворення) та рівень мовного іміджу соціальних ролей (політика, державного діяча, керівника, ученого та ін.)» [2, с. 2].

Навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» посідає чільне місце в системі мовної підготовки фахівців і відіграє значну роль у піднесенні мовної культури, формуванні навичок мовленнєвого самовдосконалення як умови професійного становлення і розвитку особистості. Свідоме оволодіння мовними нормами професійного спілкування, культурою усного і писемного фахового мовлення, термінологією майбутньої спеціальності є важливими чинниками ґрунтовної, комплексної підготовки сучасного фахівця.

Проблему організації індивідуальної роботи у процесі вивчення

навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням) студентами різних спеціальностей і напрямів підготовки досліджено в працях Т. Єщенко, Л. Науменко, Л. Сидоренко, Н. Тільняк, С. Шевчук та ін.

Окремі аспекти модульного та кредитно-модульного навчання у вищій школі розглянуто у працях А. Алексюка, В. Євдокимова, С. Гончарова, В. Лозової, І. Прокопенка, П. Сікорського та ін.

Проте потребує особливої уваги проблема організації індивідуальної роботи, розробки індивідуально-дослідних завдань з української мови (за професійним спрямуванням) для студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Важливого значення набуває проблема формування професійно орієнтованої компетенції особистості, основними компонентами якої є оволодіння нормами сучасної української літературної мови, уміннями вести міжособистісний діалог, послугуватися основними жанрами ділового мовлення, правильно добираючи вербальні і невербальні засоби спілкування.

Мета статті – розглянути особливості організації індивідуальної роботи майбутніх фахівців у процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Сучасні тенденції розвитку соціуму засвідчують, що найбільший запит у різних сферах, галузях діяльності мають фахівці, які не тільки відзначаються високим професіоналізмом, але й володіють культурою ділового мовлення. Адже культура спілкування у професійній діяльності є свідченням культури думки, загальної культури особистості. З огляду на це успіх професійної діяльності та особистого життя значною мірою визначається рівнем комунікативної культури, і ділової передусім, що охоплює мовні, інтеракційні, соціокультурні, міжкультурні знання, уміння і навички. Їх опануванню сприятиме зміст курсу української мови за професійним спрямуванням. Загальний обсяг дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» – 108 год. (3 кредити), на аудиторні заняття відведено – 54 год., на індивідуальну та самостійну роботи – 54 год.

Робоча навчальна програма курсу складається з трьох змістових модулів: «Законодавчі та нормативно-стильові ознаки професійного спілкування», «Професійна комунікація», «Наукова комунікація як складова фахової діяльності». У межах кожного курсу нами розроблені індивідуально-дослідні завдання, які студенти виконують протягом року.

Індивідуальна робота студента є формою організації навчального процесу, що передбачає створення умов для реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Важливою формою організації навчання є *індивідуально-дослідні завдання*. Вони мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення

знань у процесі навчальної діяльності та їх застосування на практиці.

Індивідуальні завдання виконують студенти під керівництвом викладача.

Мета індивідуальної роботи – навчити студента самостійно здобувати знання з програмного матеріалу курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», виробити навички роботи з науковою літературою, словниками; сформувати вміння аналізувати лексикографічні праці, оформлювати документацію, складати, перекладати та редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів.

Під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студенти виконують три індивідуально-дослідні роботи. До кожної з них розроблені методичні рекомендації, що вміщують перелік теоретичних питань для самостійного опрацювання, список основної й додаткової літератури, ключові поняття теми, зразки виконання завдань, запитання для самоконтролю, тестові завдання.

Зокрема, під час вивчення змістового модуля «Законодавчі та нормативно-стильові ознаки професійного спілкування» майбутні фахівці самостійно за методичними рекомендаціями опрацюють тему «Словники у професійному мовленні. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури» та виконують індивідуально-дослідне завдання (кожному студентові пропонується окремий варіант), наприклад:

Завдання 1. Охарактеризуйте словник *Орфографічний словник української мови : близько 35000 слів / А. А. Бурячок. – 3 вид. – К. : Наукова думка, 2000. – 400 с.* за схемою:

1) вихідні дані про словник (повна назва словника, його автор чи колектив авторів, упорядник; кількість томів, місце видання, видавництво, рік видання);

2) тип аналізованого словника, специфіка його побудови, особливості розробки словникових статей (зверніть увагу на розробку слів різних частин мови);

3) завдання цього словника;

4) коротка оцінка словника, визначення його практичної цінності.

Завдання 2. Поясніть значення паронімів, використовуючи словник паронімів. Уведіть пароніми у речення, дотримуючись вимог офіційно-ділового і наукового стилів.

Інструктивний – інструкційний, інтелігентний – інтелігентський, інформативний – інформаційний, кваліфікаційний – кваліфікований, книжковий – книжний, комунікативний – комунікаційний, корисливий – корисний.

Завдання 3. Поясніть різницю поданих слів, користуючись тлумачним словником, Словником української мови в 11-ти томах або словником синонімів. Уведіть їх у речення. Зробіть висновок про сферу використання цих слів.

Площа – майдан, позитивний – ствердний, поступ – хода, поширювати – розповсюджувати, робочий – робітничий, розв'язувати – вирішувати, скорб – майно, складати – становити, суспільство – громада – товариство, часопис – журнал – газета, замісник – заступник, положення – становище – стан, наступний – подальший, закінчити – завершити, багато – чимало, загальний – спільний, зміст – значення, смисл; вимоги – ультиматум.

Основна мета індивідуально-дослідного завдання зі змістового модуля «Законодавчі та нормативно-стильові ознаки професійного спілкування» – це формування вмінь послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури; збагачення фахового словникового запасу майбутніх спеціалістів.

Змістовий модуль «Професійна комунікація» передбачає індивідуальну роботу з теми «Складання та оформлення ділової документації». Як свідчить практика, студенти володіють знаннями про види документів за класифікаційними ознаками, але можуть допускати помилки в розташуванні й оформленні реквізитів ділових паперів, не завжди вміють дібрати типові мовні звороти, що репрезентують їх специфіку.

Саме тому особливо важливо для фахівців оволодіти нормами роботи з документами як основним видом писемного ділового мовлення. Текст ділових паперів має відповідати загальним мовним нормам та вимогам щодо їх складання.

У процесі виконання індивідуально-дослідної роботи зі змістового модуля «Професійна комунікація» студенти опрацьовують основні теоретичні питання щодо особливостей документів як основного виду писемного ділового мовлення; класифікації ділових паперів; вимоги до змісту і розташування реквізитів; правила оформлення сторінки документа; вимоги до тексту ділових паперів.

Оформлюючи пакет документів, майбутні фахівці вчаться характеризувати документи за класифікаційними ознаками; визначати основні реквізити документів та правильно їх розташовувати на сторінці; оформлювати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби.

Загальновідомо, що важливим складником професійної діяльності фахівця є знання жанрів наукового мовлення та особливостей їх оформлювання; засвоєння термінології обраного фаху, характерних ознак та основних вимог до термінів, способів словотворення української термінології, дотримання національних стандартів щодо системи термінів.

Головна мета змістового модуля «Наукова комунікація як складова фахової діяльності» – це ознайомити з особливостями наукового тексту і професійного наукового викладу думки, основними правилами бібліографічного опису джерел, оформлювання посилань; вимогами до написання наукових робіт; навчити студентів створювати навчально-

наукові тексти в жанрах, що відповідають професійній підготовці; сформувані вміння правильно добирати мовні кліше для написання наукових текстів.

Пропонуємо зразок індивідуально-дослідного завдання:

- Дібрати з фахового журналу наукову статтю. Скласти до неї план, тези; написати рецензію.
- Виписати із наукової статті терміни. Кожен термін охарактеризувати за схемою: 1) дефініція (що означає термін); 2) ступінь спеціалізації (загальногалузевий, міжгалузевий, вузькоспеціальний); 3) походження (власний, запозичений); 4) спосіб творення (для українських термінів).
- Перекласти українською мовою фаховий текст з російської мови (100 слів).

Зауважимо, що у процесі перекладу текстів з російської мови на українську студенти спостерігають за функціонуванням мовних одиниць у різних мовах. Робота з перекладами сприятиме засвоєнню понять на фонетико-орфоепічному, лексико-граматичному та стилістичному рівнях. Такий вид роботи забезпечує свідоме засвоєння термінології обраного фаху, допомагає уникнути невиправданого калькування у процесі перекладу навчальної літератури.

Отже, у студентів під час виконання індивідуально-дослідного завдання зі змістового модуля «Наукова комунікація як складова фахової діяльності» формуються вміння оперувати фаховою термінологією, аналізувати специфічні особливості термінів обраного фаху; аналізувати наукові тексти, робити посилання на джерела, правильно оформлювати наукові роботи, бібліографію.

Складовою навчальної діяльності є система контролю й діагностування досягнень студентів. Оскільки кредитно-модульна система організації навчального процесу вимагає систематичного оцінювання успішності майбутніх фахівців після вивчення кожного змістового модуля, завершення курсу, то застосування тестів і модульних контрольних робіт є нагальною потребою сучасної вищої школи. Навчальну дисципліну побудовано відповідно до кредитно-модульної системи організації навчання у вищих навчальних закладах і зорієнтовано на визначення якості засвоєння студентами навчального матеріалу, ступеня відповідності вмінь і навичок меті та завданням курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». По завершенню вивчення дисципліни студенти виконують модульну контрольну роботу, яка дозволить виявити в студентів рівень сформованості вмінь і навичок уживати словосполучення і речення відповідно до мовних норм, визначати документи за класифікаційними ознаками, складати і редагувати тексти документів, аналізувати терміни обраного фаху, перекладати письмово професійно зорієнтовані тексти з російської мови українською.

Отже, аналіз педагогічної, методичної літератури з теми нашого дослідження, а також власний педагогічний досвід щодо організації індивідуальної роботи з української мови (за професійним спрямуванням) в умовах кредитно-модульної системи навчання засвідчив, що виконання індивідуально-дослідних завдань створює умови для розвитку творчого потенціалу фахівця, особистісного зростання, самостійного здобуття професійних умінь і навичок, підвищує об'єктивність оцінювання знань.

Запропоновані індивідуально-дослідні завдання зі змістових модулів спрямовані на вивчення основ офіційно-ділового стилю, його підстилів, мовних норм, призначення, функцій, актуальних чинників ділової комунікативної вправності. Усе це допоможе усвідомити роль, місце, вагу ділового спілкування, глибше зрозуміти специфіку офіційного стилю, у якому, за Л. Вітгенштейном, мова має долати емоційні думки; з'ясувати, урегулювати і розв'язувати проблеми ділового спілкування.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розгляді проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в умовах кредитно-модульного навчання у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : ІВЦ «Політехніка», 2003. – 200 с.
2. Мацько Л. Матимемо те, що зробимо / Л. Мацько // Дивослово. – 2001. – № 9. – С. 2–3.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – 696 с.